ANTTI ARMAS KOJON ELÄMÄ 6.1.1915 – 13.7.1970

Kirjoittanut **Jaakko Kojo**

Antti oli Antti Matinpoika Kojon ja Riitta Matintytär Pitkäsen toiseksi nuorin lapsi. Antin lapsuudesta ei ole säilynyt tietoja ennen neljättä ikävuotta. Eipä Antti olisi varmaankaan osannut kertoa asioista itsekään. Täytettyään neljä vuotta alkaa tiedon murusia tulla tietoon äitini Elsan kertomana. Antin isä Vanha Antti sairastui tammikuun lopussa 1919 ja joutui hakemaan apua lääkäristä. Hän oli matkalla talvipakkasessa reessä Marjanvaarasta Kurkijoen kirkolle kunnanlääkäriin, kun kohtasi viikatemiehen. Vanha Antti kuoli reessä suolisolmuun matkalla lääkäriin. Lapset jäivät puoliorvoiksi ja perhe vaille elättäjää. Riitta odotti nuorinta lastaan Berttaa, joka syntyi elokuussa. Bertta ei nähnyt koskaan isäänsä.

Riitan raskaus ja kai terveyskin aiheuttivat sen, että perheen elatus ja hoito eivät enää sujuneet toivottavalla tavalla. Nuorimmat Matti ja Antti siirrettiin lastenkotiin Kurkijoen kirkolle. Lopuista lapsista huolehti Hilda, joka oli syntynyt 1903 ja oli lapsista toiseksi vanhin. Äitini mukaan Riitan jalat olivat turvoksissa ja niin pökkelöt, ettei hän päässyt kävelemään, vaan joutui olemaan sänkypotilaana. Tulkintani mukaan hänellä täytyi olla diabetes, vaikka siitä taudista ei tiedetty vielä silloin mitään. Ilmeisesti Riitta kuitenkin toipui, koska hän muutti vanhimman poikansa Viljamin mukana Varkauteen ja kuoli 1929 kohtusyöpään Viipurin lääninsairaalassa. Riitan kirjat olivat siis edelleen Kurkijoella.

Lapsista vanhin, Viljami tuli vuoden 1919 keväällä 17-vuotiaaksi ja vastasi jo työmiestä. Hän joutui hoitamaan isän virkaa nuoremmille lapsille ja tekemään ainakin osan kevyempiä maanviljelys- ja metsätöitä. Vanhalla Antilla ja Riitalla oli toki sisaruksia, jotka pystyivät auttamaan ja asuivat ehkä jopa samalla kylällä Marjanvaarassa. Riitan suku oli tosin kotoisin naapuripitäjästä Lumivaarasta. Kojot olivat asuneet Marjanvaarassa 1800-luvulta saakka. Heitä kylässä oli useampi perhe. Kaikkinensa Kojoja oli ollut 1649 viisi perhettä Kurkijoella. Ei ole selvitetty sen paremmin kyliäkään, missä he asuivat.

Se toki selviäisi kahlaamalla vanhoja kirkonkirjoja. Kurkijoen kirkko oli palanut noin 1640, jolloin kirkonkirjat olivat palaneet mukana. Kirkon palosta ei tietääkseni löydy helposti vuosilukua. Kirkonkirjat olivat ruptuurisodan jälkeen ruotsikielisiä, koska Ruotsi asutti puolityhjää Karjalaa Suomen väestöllä, jossa älymystö oli ruotsinkielistä. Osa asioista selviäisi Tuomiokunnan papereista. Niissä ovat oikeuden pöytäkirjat pitemmältä ajalta.

Antin kummi Jaakko Tirri oli Kurkijoen suntio. Hän huolehti kummipojasta. Antti meni kirkonkylän kansakouluun ja kävi sen 20-luvulla. Siihen aikaan kansakoulu oli nelivuotinen. Kotia lähin koulu olisi ollut Oksetinmäessä, mutta koska Antti oli lastenkodissa, hän kävi kirkonkylän koulua. Hän menestyi koulussa ja sai hyvän päästötodistuksen. Antti teki koulun käytyään rengin töitä Tirrillä ja Jaakko Tirri maksoi rengin palkkaa. Palkka säästyi, ja niillä rahoilla maksettiin Antin maamieskoulu. Veljensä Matin vaiheista ei ole tietoa, mutta tultuaan vanhemmaksi Antti ja Matti olivat maatöissä Sysmän hovissa Savossa. Sieltä matka jatkui tiettävästi Helsinkiin joskus 1930-luvulla.

Antti kävi armeijan 1935 Turun Pansiossa laivastossa ja jäi tykkivene Turunmaalle värvättynä matruusina. Siellä hän palveli sotiin saakka. Nuorella miehellä oli tietysti naistuttavuuksia. Eräs tuttava oli Helena Pärnänen, Matti ja Anna Pärnäsen tytär. Antti ei

koskaan puhunut näistä asioista kuin ehkä sitten vaimolleen myöhemmin. Kuitenkin Helena, Maria ja Elsa Pärnänen asuivat samassa asunnossa Helsingissä. He olivat tulleet joskus 30-luvun alkupuolella Karjalasta Kurkijoelta Helsinkiin työn perässä. Heidän vanhempansa asuivat edelleen Kurkijoella vanhimman poikansa Heikin maatilalla. Matti oli luovuttanut tilan pojalleen.

Matruuseja, Antti oikealla

Pärnäsen tytöt asuivat yhdessä Vuorimiehenkadulla. Vanhemmat tytöt eivät olleet kotona joskus 1938, kun Elsa oli kylvyssä. Ovikello soi, ja Elsa kietaisi pyyhkeen tukkaansa ja kylpytakin päälleen ja meni avaamaan. Ovella oli nuori reipas merimies, joka kysyi Helenaa. Elsa sanoi, että hän ei ole kotona. Nokkelana miehenä Antti sopi treffit Elsan kanssa. Siitä alkoi elämäntarina, jonka seurausta olemme me lapset. Elsa oli tuuminut, että olipas siinä reipas merimies.

Seurustelu alkoi, ja kaiketi kaikki sujui hyvin. Elsa ei kertonut muuta, kun että he menivät kihloihin aika pian. Elsa alkoi odottaa esikoista ja Elsa ja Antti vihittiin heinäkuussa 1940 Kallion kirkon sakastissa vain papin ja todistajien läsnä ollessa. Pappina oli Martti Simojoki, josta tuli 1950-luvulla Helsingin piispa. Juhlat eivät olleet suuret, olihan sota-aika, vaikka oli välirauha. Alkoi olla pulaa kaikesta. Ikkunat piti peittää illaksi, koska oli määräys siitä. Yritettiin välttää pommituksia. Antti oli edelleen tykkivene Turunmaalla. Tuli välirauhan aika ja esikoinen Martti syntyi 13.1.1941 välirauhan vallitessa.

Vihkikuva ja Matti 1 v.

Sota jatkui maaliskuussa 1941. Helsingin pommitukset jatkuivat. Pärnäsen tyttöjen asunnossa oli kai kolme huonetta, ja pommituksessa huoneiden välinen tiiliseinä taipui kaarelle, mutta ei sortunut. Koveralla puolella roikkunut peili säästyi ehjänä, mutta

kuperalla puolella ollut peili putosi ja särkyi. Siitä leikattiin ehjä osa, ja Elsa sai sen. Peili oli kymmeniä vuosia vielä Halsualla Elsan muuttoon Mäntsälään saakka eteisen peilinä.

Jatkosodassa tuli tiukkaa aikaa, ja Kannaksella tarvittiin lisää miehiä torjuntataisteluun. Armeijan päättäjät joutuivat haalimaan sotilaita kaikkialta. Niinpä tykkivene Turunmaankin miehistö lähetettiin Kannakselle Äyräpäähän taisteluun kesä- heinäkuussa 1944. Miehistötappiot olivat suuret, eikä monikaan merisotilas palannut elävänä kotiin. Antin pelasti rintamalle joutumasta se, että hän sattui olemaan käskyn tullessa lomalla Helsingissä. Muuten meitä nuorempia lapsia ei luultavasti olisi. Elämä on sattumien summa. Antti ei muistellut koskaan sotaa eikä lapsuuttaan.

Sodat loppuivat syksyllä 1944, ja vain Lapin sota jatkui vielä. Elsa oli raskaana ja odotti toista lastaan. Eeva syntyi sotien jälkeen Hämeenlinnassa evakossa 16.10.1944. Elsa ja Martti olivat Hämeenlinnassa kai siksi, että siellä taisivat olla serkut Hilda, Kerttu ja Bertta. Miehet olivat kai olleet rintamalla. Heistä ei puhuttu. Miehet kokivat kovia rintamalla, ja usein traumatisoituivat niin, että eivät voineet olla avoimia ja puhua kokemuksistaan. He tekivät juuri päinvastoin kuin olisi pitänyt. Traumaattisia ihmisiä ei autettu, eikä kai terapiaa ollutkaan. Jotkut sortuivat viinaan tai jopa äärimmäisessä tapauksessa pakenivat henkisesti ja riistivät hengen itseltään. Ei ollut mikään ihme, että masennus oli yleistä. Antin myöhempää käyttäytymistä saattaa selittää juuri masennus.

Antti 1939

Enoni Juhana Pärnänen, jota sanottiin Jussiksi, oli perustanut tehtaan Helsinkiin. Sen nimi oli Helsingin Kutomo- ja Kravattitehdas. Jussi ja Mailis asuivat Lauttasaaressa. Antti pääsi tehtaaseen töihin laitosmieheksi. Antti oli kätevä käsistään ja korjasi sodan jälkeen vapaa-ajallaan muun muassa polkupyöriä. Hän hankki romupyöriä ja yhdisteli osista toimivia pyöriä ja möi niitä. Sotien jälkeen oli pulaa kaikesta. Elsa ja Antti hankkivat Helsingin Marjaniemestä kesäpaikan, johon piti rakentaa siirtolapuutarhamökki. Lautaa ja nauloja oli vaikea saada, ja Antti keksi pyytää Jussin tehtaalle tulleita koneiden pakkauslaatikoita. Laatikot purettiin ja niistä saatiin lautaa ja nauloja, kun naulat oiottiin. Niistä laudoista tehtiin Marjaniemen siirtolapuutarhamökki, jolla oli suuri merkitys myöhemmin.

Antti vaihtoi työpaikkaa Valtion Rautateiden Pasilan konepajan valimoon. Siellä hänellä oli työkaverina Suomen pisin mies Väinö Myllyrinne, joka oli 243 cm pitkä. Hänelle oli vaikeaa löytää sopivaa työtä. Lopulta hän rikkoi susivaluja lekalla. Antti teki normaaleja valimon

töitä. Kotona hän alkoi valittaa, että työ oli pölyistä ja valimon kaasut vahingoittivat keuhkoja. Hän alkoi katsella myytäviä maatiloja. Hänen mielestään piti päästä maalle raittiiseen ilmaan. Hänellä taisi olla muukin motiivi, jonka selitän jossain myöhemmin.

Antti sai Valtion Rautateiltä vapaalippuja juniin, ja kävi katsomassa myytävää maatilaa jossakin Savossa. Elsa kysyi Antin tultua retkeltä, että millainen paikka se on? Antti vastasi, että maa on kivistä, eikä ole hyvää viljellä. Sitten Helsingin Sanomissa oli ilmoitus: Myytävänä Keski-Pohjanmaalla Halsuan pitäjässä 100 ha maata. Hinta ei tainnut olla kova. Antti matkusti Kokkolaan ja postiautolla Halsualle. Hän näki paikan ja osti sen. He olivat myyneet aiemmin 1948 Marjaniemen mökin, josta saatiin rahat maan ostoon. Antti palasi Helsinkiin ja kertoi maan ostosta. Elsa kysyi, millaista maata se on? Antti vastasi jurosti vain: Aavaa maata se on. Sitten alkoivat muuttopuuhat.

Irtautuminen vanhoista kuvioista ei ole helppoa. Aina jotain unohtuu. Perheen radiolupa jäi irtisanomatta. 1948 tarvittiin lupa radion kuunteluun. Omaisuutta ei ollut kovin paljoa. Muuttoa varten piti tilata Valtion Rautateiltä junanvaunu. Se odotti lastaamista sivuraiteilla. Omaisuus siirrettiin rautapyörille. Oli ompelukone, turkissaumauskone, huonekaluja ja astioita ja vaatteita kahdelle aikuiselle ja kahdelle lapselle ynnä muuta. Martti oli täyttänyt tammikuussa seitsemän, ja Eeva oli vajaa neljän. Oli vielä vuohi. Sitä en tiedä, mistä se oli tullut omaisuuteen. Siitä sai kuitenkin hieman maitoa.

Elsa tunsi miehensä. Perhe oli jo siirtynyt junan vaunuun, kun Antti kävi vielä kaupungilla hyvästelemässä sussunsa. Elsalla ei ollut kai sellaisia suhteita ainakaan omien puheidensa mukaan. Antti varmaan kuvitteli mielessään, että kaikilla on samanlaisia sosiaalisia suhteita kuin hänellä. Antti oli ollut jo 30-luvulla mustasukkainen Elsasta, vaikka mitään syytä ei ollut. Siinä oli syy etsiä paikka mahdollisimman kaukaa ja eristää Elsa kultahäkkiin. Antti luuli suojaavansa toista, mutta vahingoitti vain itseään enemmän. Antti oli luulosairas. Luulosairaus on siitä huono tauti, että sen parantamiseksi ei ole lääkettä. Puhuminen ja avautuminen auttavat. Antti oli luonteeltaan umpimielinen ja erakko. Se saattoi johtua lapsuudesta. Tosin se saattaa olla luonteenpiirrekin. Sellainen pahenee ajan myötä, ellei osaa puhua toisten kanssa. En tiedä, oliko Antilla hyviä kavereita ja sydänystäviä. Voi vain arvailla, että kukaan muukaan ei päässyt lähelle kuin oma vaimo.

Ainakin muuttaessa kauas sosiaaliset suhteet pakkaavat katoamaan. Olisi pitänyt luoda uusi ystäväverkosto, mutta se olisi aika vaikeaa sellaisissa olosuhteissa kuin Pohjanmaalla oli. Kylä suhtautui epäluuloisesti ja osin vihamielisestikin tulokkaisiin. Minullekin, alkuperäiselle halsualaiselle sanottiin, että kun sinä olet muualta tullut. Isämme erakkoluonne ei ainakaan parantanut tilannetta.

Aikanaan junanvaunu liitettiin tavarajunaan, ja matka alkoi. Tavarajuna oli vielä 1948 toukokuussakin hidas. Veturi oli höyryveturi ja vettä piti pysähtyä ottamaan usein. Tavarajuna väistää nopeampia henkilöjunia sivuraiteelle odottamaan. Lapset kävivät pysähdysten aikana keräämässä heinää ratapenkalta vuohelle. Aikanaan tultiin Kokkolaan ratapihalle. Vaunu jäi sivuraiteelle odottamaan tyhjennystä. Antti oli sopinut Hotakaisen Manun kanssa, että hän tulee kuorma-autolla vastaan asemalle. Lasti siirrettiin autoon, ja

loppumatka 80 km alkoi. Tiet olivat hiekkateitä ja kuoppaisia. Antti oli auton kopissa, ja Elsa, vuohi ja lapset auton lavalla.

Tultiin Matinnevan tienhaaraan ja loppu 5 km oli edessä. Tontti oli kylän laidalla ja tontilla ei ollut rakennuksia eikä edes tietä. Vähäistä korkeampaa harjannetta pitkin kulki jonkinlainen polku, jota aikanaan kutsuttiin Halminevan tieksi. Se johti maantieltä tontin korkeampaan kohtaan kohti järveä. Halsuan järvi on noin neljän kilometrin päässä pohjoisessa. Tien suunta hävisi käyttämättömänä ja puut valtasivat paljaat kohdat maasta.

Manu jarrutti Takasen pihaan. Takasen Eemeli ja nuori Fritijoff tulivat vastaan. Antti oli sopinut, että perhe ja tavarat saavat olla Takasen aitassa niin kauan kuin oma mökki olisi valmis. Ensimmäinen ateria Takasen tuvassa oli outo. Juomisena oli kotona tehtyä piimää ja hapanleipä oli kovin kitkerää. Muutenkin ruoat olivat outoja. Pohjalaisilla oli omat tapansa. Seuraavana aamuna odotti lisää yllätyksiä. Kukko herätti neljältä ja aurinko paistoi jo korkealta noustessa. Aamulla oli jo valoisaa. Aurinko nousee pohjoisessa kesällä aikaisemmin.

Takasen aitta, johon perhe muutti ensin

Eemeli Takanen oli muuttanut muualta, ehkä lähempää rannikkoa Halsualle. Hänen vaimonsa oli ollut ruotsinkielisiä ja kuollut nuorena. Eemelillä oli poika Fritjoff ja kolme tytärtä. Fritjoff oli poikamies, eikä mennyt naimisiin. Hänen sisarensa Vellamo oli mestaripelimanni Otto Hotakaisen vaimona, ja toinen tytöistä Agnes oli naimisissa Haukisepän veljen Antin kanssa. He asuivat Takasella. Kolmannesta tyttärestä ei ole tietoa. Eemelin kuoltua Fritjoff lähti jonkin ajan kuluttua Kokkolaan töihin. Antti oli valinnut Takasen paikan lähimpää tilaa, ja ehkä myös sen vuoksi, että Takasella oli parempi vastaanotto muukalaisen tulla.

Antti oli varmaan elementissään, kun sai toteuttaa maamieskoulun oppeja. Hän ei varmaan maata ostaessaan aavistanut, mihin ryhtyi. Palstalla ei ollut kiveä kiven päällä, ja kaikki oli aloitettava alusta. Rahaa oli säästössä sen verran, että pari ensimmäistä vuotta pärjättiin. Maalla menot eivät ole suuret varsinkin sitten, kun oma maa alkaa tuottaa. Nyt maa ei vielä tuottanut muuta kuin työn vaivan. Maa oli karua ja multaa ei pinnassa ollut paljoa. Maa ei ollut kovin viljavaa. Antti raivasi ensin vajaan kaksi hehtaaria pihapeltoa hiekkamaahan. Aluksi siihen kylvettiin heinää. Myöhemmin siihen istutettiin perunaa. Kauan myöhemmin Antin ja Elsan kuopus rakensi siihen talon.

Vanha mökki ja pihapiiri 1963

Mökissä oli tupa ja kamari. Hirsinen kehikko ostettiin Hietalahdesta, jossa purettiin vanha hevostalli. Eipä se ollut talvella varmaan kovin lämmin, kun ei ollut kuin hirsiseinä. Lämmittimenä oli vain hella. Lämpötila laski talvisin varmaan aamulla nurkissa pakkaselle. Alussa ei ollut edes eteistä, vaan se tehtiin laudasta myöhemmin. Puutavara oli alussa ostoista. Tontilla ei ollut kunnolla edes propsipuuta, sahapuusta puhumattakaan. Ensimmäisenä kesänä ei vielä alettu raivata kytömaan peltoja. Antti rakensi mökin päätyyn vinokattoisen lisäosan edestä katsoen vasemmalle. Se oli aluksi ensimmäisenä vuotena vuohen koti. Seuraavaksi kesäksi ostettiin lehmä Lemmikki. Ulkorakennuksen teko alkoi saunasta ja navetasta. Ne olivat U-muotoisen pihapiirin vasemmassa päässä. Antilla oli paljon työtä ja suuremmat murheet unohtuivat. Silloin kun oli tekemistä, meni paremmin. Ajatukset eivät kiertäneet noidankehää.

Unohtunut radiolupa tuli vastaan joskus 1949, kun perheellä oli kasvamassa lehmävasikka, josta piti saada lehmä. Lupa oli mennyt ulosottoon ja poliisi tuli karhuamaan maksua. Rahaa ei ollut, ja luvan hinnasta ulosmitattiin vasikka, josta piti tulla lehmä. Elsaa asia harmitti tavattomasti.

Martti meni kouluun ensimmäiselle luokalle Halsualla 1948 syksyllä. Eevan koulu alkoi 1951. Minulla ei ole tietoa heidän koulunkäynnistään, mutta arvaan, ettei ollut helppoa olla vähemmistön muukalaisena oppilaiden joukossa. Muut oppilaat hyljeksivät, koska he olivat oppineet tavat vanhemmiltaan. Opettajat olivat käyneet seminaarin ja olivat sivistyneitä. Opettajan koulutuksessa opetettiin hyväksymään kaikki oppilaat. Martilla oli joskus neljännellä veistoa, jossa tehtiin puutöitä. Tarvepuut piti tuoda kotoa, ja koulu tarjosi välineet ja opettajan ajan. Eräänä vuonna veistoa opetti Ylikylältä kotoisin ollut Inkolan Veikko. Hän oli kouluja käymätön tavallinen tallaaja. Hän oli kyläläisten puolella. Oppilaat olivat tehneet jakkaran, ja Veikko otti Martin silmätukuksi. Hän otti Martin tekemän jakkaran ja rikkoi sen ja jakeli jakkaran jalat muille oppilaille. Martti oli kertonut asian Elsalle. Eevasta en muista vastaavaa. Martti ja Eeva kävivät kansakoulua viisi luokkaa ja menivät sitten keskikouluun Veteliin. Antti kannusti meitä lapsia lukemaan niin pitkälle kuin pää kestää. Hän tiesi, että oppi kannattaa ja vie pitkälle.

Anttia vaivasi ajatus, että tukkimetsää pitää ostaa. Tila ei ollut ns. kylmä tila, eli valtio ei antanut maata eikä lainoja, joita saivat asutustilalliset. Sellaisia tiloja nousi Kurkisuolle, mutta niiden pysyvyys osoittautui huonoksi. Ne kukoistivat yhden miespolven ja jotkut autioituivat jo 70-luvulla. Valtio tarjosi ostettavaksi lisämetsää Loukkukoskelta Perhon

rajalta. Siellä oli 33 hehtaarin palsta hakkuukypsää metsää. Siihen sai valtion halpakorkoista lainaa. Ehtona oli, että ostajalla oli perheessä kolme lasta ja oli raivattu tietty ala peltoa. Antilla ja Elsalla oli kaksi lasta. Siispä tuumasta toimeen. Pian vuoden 1950 alussa Elsa alkoi odottaa lasta. Jos kaikki menisi hyvin, Antti saisi ostaa lisämetsän vielä samana vuonna. Antti toivoi hengessään kuokkomiestä. Tulevalle lapselle sälytettiin jo ennen syntymää paljon odotuksia. Onneksi syntyvää vauvaa eivät painaneet sellaiset huolet.

Elsan vatsa pyöristyi ja Antti odotti hartaudella tulevaa. Vauvan laskettu aika oli marraskuussa. Oli jo syksy, ja puintien aika. Kylällä ei ollut montaa puimakonetta, ja kiertävä puimakone ehti viimeisenä Kojoille. Olihan kylässä nokkimisjärjestys. Muukalaisia palveltiin viimeisenä. Puimakonetta pyöritti kai maamoottori, ja vilja ajettiin pellolta hevosella aumaan. Puimassa oli tietty järjestys. Syöttäjän tehtävässä ei tarvinnut nostella mitään, ja siksi raskaana oleva Elsa sai syöttäjän roolin. Puimisessa vierähti taukoineen päivä, vaikka pienen talon viljaa ei ollutkaan kovin paljoa. Kaikkia väsytti illalla päivän uurastus. Elsa lypsi vielä työn jälkeen ainoan lehmän ja kävi väsyneenä kamariin hetekalle lepäämään.

Poltot alkoivat ja lapsi ilmoitti sillä tapaa tulostaan. Elsa sanoi, että lapsi syntyy pian. Antti kävi kylälle mennessään hälyttämässä Pollarin Ailan kotimieheksi. Sitten hän meni Kuohari-Sulon luokse hakemaan Sulon Popedan taksiksi kirkolle kätilöä hakemaan. Kätilö oli katsonut allakasta, että synnytyksiä ei ollut lähipäivinä, ja ottanut unilääkettä, koska oli väsynyt. Hän aikoi nukkua hyvät yönet. Silloin Antti tuli kolkuttamaan ovelle. Lapsi ei odota maailman tuloa, vaan tulee silloin, kun aika on. Elsan väsymys päivän työstä aiheutti ennenaikaisen synnytyksen.

Aila oli lämmittänyt vettä vadeissa ja kattiloissa puuhellalla. Kaikki oli valmista lapsen tulla. Kätilö tutki Elsan ja sanoi, että kaikki on kunnossa. Synnytys alkoi, ja Elsa ponnisti sen minkä päivän rasitukselta jaksoi. Synnytys kesti jokin aikaa. Poika putkahti maailmaan. Kätilö katkaisi napanuoran ja sitoi sen. Poika ei alkanut hengittää. Kätilö otti nilkoista kiinni ja löi pakaroille ja selkään. Silloin poika parkaisi. Maailma kiepsahti kohdalleen. Kätilö pesi pojan ja kapaloi. Poika pääsi lämpimälle tissille. Antti myhäili tyytyväisenä, että tuli kuokkomies. Nyt saisi ostaa metsäpalstan.

Minulla kertojana ei ole tarkkaa tietoa, missä järjestyksessä Antti raivasi pellot. Kuitenkin pihapelto tuli ensin. Sitten Antti kaivoi ojan kytömaan tietä varten. Hiekkainen ojamaa levitettiin tien pohjaksi. Ilmeisesti pellonraivaus alkoi pitkistä saroista, koska kytömaan rakennuksista ensin tehtiin vanha lato sarkojen alkupäähän tien toiselle puolelle metsään. Ladosta tuli moderni läpi ajettava malli. Päissä oli tilat heinille ja keskeltä piti pystyä ajamaan hevosella läpi, jotta kuorman saattoi purkaa ladon sisällä, vaikka sateelta suojassa. Latoihin, kuten muihinkin rakennuksiin tuli ajan mukaan pärekatto. Päreet teetettiin kylältä Penninkiin päin olevalla pärehöylällä. Samassa paikassa oli Samuli Kasarin mylly, joka sekin kävi vesivoimalla. Asunnon vieressä Penninkijoessa oli koski.

Peltojen lyhyet sarat tehtiin vasta joskus 50- ja 60-lukujen taitteessa ja niiden valmistuttua uusi lato. Peltojen raivaus tehtiin raivausauralla, jota käytti Väinö Karjalainen Fordson Majorilla. Se oli petrolikäyttöinen traktori, jossa oli piikkipyörät. Antti oli ostanut

raivausauran puoliksi Väinön kanssa. Väinö urakoi paljon pellonraivausta kylillä. Väinö ja Mirja asuivat Tiaskorvessa Kankaan ja Alangon talojen välissä punaisessa mökissä. Myöhemmin paikalle rakennettiin yhteinen kuivaaja.

Antti osasi viljellä maata. Hän tiesi, mitä kasvit tarvitsevat ja otti viljavuuskokeita maasta. Niissä otettiin maanäytteet peltomaasta ja näytteet lähetettiin laboratorioon viljavuustutkimukseen. Siellä maasta analysoitiin ravinteet, ja tulokset tulivat postissa. Sitten Antti tiesi, mitä lannoitetta mikin palsta tarvitsi kasvaakseen hyvin. Kylän miehet kävivät katsomassa Ahon kautta pitkien sarkojen päässä, miten siellä kasvoi. Miehet olivat sanoneet, että kassokaa ko Antilla on törkiän kolokkua heinää. Timotei kasvoi pitkäksi ja tanakaksi ja sekaan Antti kylvi puna-apilaa. Se oli herkkua lehmille ja keräsi ilmasta typpeä maahan. Apilan juuressa on typpibakteeria, joka erottaa ilmasta typpeä juuristoon. Seuraavan vuoden kasvit saavat siitä typpeä ja kasvavat paremmin. Halsualla oli isännillä tapana kerätä niityiltä villiä heinää talveksi elukoille. Sen ravintoarvo oli heikko ja tuotto huono. Edistys tuli hitaasti syrjäkylille. Meidän perhe olisi pystynyt auttamaan halsualaisia kehityksessä eteenpäin, mutta halsualaiset torjuivat tiedon ja avun tyhmyyttään. He eivät olleet käyneet kouluja. Heidän ongelmansa olivat ennakkoluulo ja tyhmyys. Molemmat vaivat korjaantuvat sivistyksen kasvaessa.

Antti oli varmaan tyytyväisempi elämäänsä, kun oli mielekästä tekemistä. Avioelämä ei kuitenkaan ollut sellaista, mitä voisi olettaa. Lapset oli tehty suunnitelmallisesti, eivätkä olleet vahinkoja. Ehkäisyä ei ollut, eikä kai olisi ollut oikein varaakaan siihen. Se ei ollut yleistä ja halpaa siihen aikaan. Joillakin jopa uskonto kielsi sen. Elämään ei saa puuttua. Kuitenkin luonto vetää tikanpojankin puuhun, eli mitäs teet, kun haluttaa. Antti ja Elsa tiesivät, miten lapsia tehdään. He käyttivät keskeytettyä yhdyntää. Sekin kasaa pilviä ainakin miehen ajatuksiin. Kiellot ovat hankalia. Lisäksi oli lisääntyvä vaiva mustasukkaisuus. Minulla ei ole tietoa, milloin Antti kävi lääkärissä, mutta hän valitti vatsaa ja sydäntä. Vatsassa ei hänen mukaansa ollut riittävästi happoa ja sydämen lyönneissä oli jotakin pielessä. Hän joi laimennettua suolahappoa ja otti punaisia pillereitä sydänvaivoihin. Kuitenkin oireet viittaavat nyt masennukseen. Aikanaan ei ollut sellaista tutkimusta ja tietoa kuin nykyään. Lääkkeetkin olivat vain sinne päin. Se, mitä tiedän Antin olemuksesta ja käyttäytymisestä, viittaa selvästi masennukseen. Hän oli hiljainen ja sulkeutunut, eikä jutellut normaalisti lasten kanssa.

Tilan ensimmäinen traktori Valmet 33 D

Antti oli elämään tyytyväisempi silloin, kun oli työtä tehtäväksi. Pellonraivaus loppui 60-luvulla. Antti hankki traktorin 1959. Asiassa auttoi se, että hän puhui kansanedustaja

Viljami Kalliokoskelle, joka tunsi Valtion Metallitehtaiden johtoa. Tourulan tehtaalla oli aina koekäytössä traktoreita, ja Antti sai ostaa koekäytössä olleen Valmet 33 D traktorin ohjehintaa halvemmalla. Traktorissa oli kolmesylinterinen dieselkone. Se korvasi Vappu tamman. Hevosta ei hävitetty heti, vaan se meni teuraaksi myöhemmin vanhuuttaan. Lehmiä saatiin lisää syntyneistä vasikoista. 50-luvulla Elsan veli Heikki antoi Söpö lehmän Elsalle korvauksena Kurkijoella lainaamastaan lehmän hinnasta. Söpö oli Suomenkarjaa ja kantakirjassa. Se oli rotuyksilö. Se oli karjan kantaemä, ja se astutettiin keinosiemennyksellä. Silloin saatiin rotukarjaa. Anttia saattoi hieman kaivella karjan menestys, kun se tuntui olevan emännän ansiota. Antti oli ylpeä omasta aikaansaannoksestaan. Maatila tyhjästä. Se oli ammattimiehen työtä.

Antti 1930-luvulla ja kuva ajokortista

Traktori oli hyvä kone, ja siihen hankittiin auraa ja äestä. Kärry tehtiin puusta kuorma-auton etuakselin ympärille. Valmet oli hyvä traktori, mutta se on hallintalaitteiltaan raskas. Minäkin jaksoin kuitenkin ajaa sitä keskenkasvuisena. Antti ajoi traktorikortin. Puutavaran ajo oli hankalaa, koska toinen takapyörä saattoi lyödä tyhjää kivikossa. Myöhemmin 1961 Antti vaihtoi traktorin Valmet 361:een. Siinä oli tasauspyörästön lukko, mutta vaihteet olivat erikoiset, eikä synkronointia ollut. Sekin traktori oli raskas ajaa. Antti teetti pajalla rautaosat, ja puusta tehtiin traktoriin reki. Sillä tuotiin suuria tukkikuormia Loukkukosken laanille metsästä ja kotitarvepuut kotiin. Kerran talvella Pennikijoen jää petti traktorin takapyörien alla ja traktorin takapää putosi jään läpi jokeen. Seuraava päivä meni nostaessa traktoria ylös. Kerran 60-luvun alussa oltiin Antin kanssa istuttamassa uusia taimia kesällä hakkuualueelle. Minua alkoi heikottaa ja silmissä näkyi sahalaitainen hehkulanka. Oli nälkä. Antti antoi voileipää ja istuttiin nuotiolla. Kohtaus meni ohi. Veren sokeri oli laskenut alas.

Vappu tamma ja serkkupoikia

Antti teki uutterasti maatöitä. Se oli hänelle henki ja elämä. Alussa työ sujui hitaasti ensin käsin kuokalla ja sitten hevosella. Vappu tamma oli hyvänluontoinen hevonen. Se oli myös oppivainen. Kylässä ajettiin meijerikuskia vuoroviikoin, ja Vappu oppi reitin niin hyvin, että se pysähtyi laitureilla itsestään ja osasi matkan meijeristä takaisin kotiin ohjastamatta. Siihen aikaan ei liikkunut paljoa autoja, joita hevosen olisi pitänyt pelätä.

Peltoa oli raivattu virallisen mittauksen mukaan vähän yli 12 hehtaaria. Sen lisäksi lyhyiden sarkojen reunassa oli raivattu kaksi sarkaa, joita ei ollut mitattu. Antilla oli suunnitelmissa vielä jatkaa pihapeltoa Tiaskorpeen päin rajalle saakka. Se työ jäi muutamaan auran viiltoon ja kesken. Antti osti lyhyiden sarkojen raivausta varten useita tynnyreitä polttoöljyä varastoon uuden ladon peltojen puoleiseen päähän. Raivaus jäi kesken. Antilla oli ajatuksia kehittää tilaa, mutta ajatukset alkoivat olla 60-luvulla jo vanhanaikaisia. Hän oli kuvitellut aikanaan jo pitkälle tulevaisuuteen, että minä jatkaisin tilan pitoa. Minä en nähnyt tulevaisuuttani tilalla, vaan opin tiellä ja etelässä.

1960-luvulla Antin olotila alkoi huonota. Hän tuli yhä hiljaisemmaksi ja jurommaksi. Hänellä ei ollut hyviä kavereita, eikä hän voinut purkaa sisintään. Se aiheutti yhä enemmän psyykkisiä paineita ja yksinäisyyttä. Antti masentui. Hän oli yhä pahemmin mustasukkainen, eikä voinut puhua vaimolleenkaan. Kun olo alkoi olla paha, hän meni käymään Kyrössä kumminsa Jaakko Tirrin poikien luona. Siellä hän saattoi purkaa itseään.

Maatilan tuotto ei varmaan ollut kummoinen. Kuitenkin pärjättiin. Elsan turkistyöt ja ompelu toivat suolarahoja. Sikojen kinkut myytiin kauppaan syksyllä, kun sika teurastettiin, ja joulukinkkuna oli etulapa. Ruoka säilöttiin happamassa, kuten omenat puolukan seassa ja maito viilinä ja piimänä. Kaivo oli ainoa viileä paikka, jossa ruokia säilytettiin. Antti kävi toisinaan meijeritilin päivänä Kokkolassa viinakaupassa ja osti pullon Hennessy konjakkia. Hän sai sillä tavalla ehkä hieman rentouduttua. Sen suurempaan alkoholismiin ei ollut varaa.

Uusi talo valmistui jouluksi 1963

1962 Elsa sai puhuttua Antin ympäri rakentamaan uuden talon. Elsa taisi hävetä vanhaa mökkiä. Talollisilla oli sieviä maalattuja taloja. Antille talon rakennus oli raskas urakka. Sitä varten piti ottaa lainaa, ja kaikki raha meni rakennukseen. Antti ei olisi pystynyt yksin rakentamaan taloa. Puut hankittiin lisämetsästä ja Lepistön Pentti sahasi puutavaran. Rakennusaikaisesti oli Perhon Haukan kylästä töissä kirvesmies Jussi Haukka. Hän oli tehnyt jo 50-luvulla navetan rakennuksen. Taloon päästiin muuttamaan jouluksi 1963. Lapsista nuorin, Matti oli neljän. Matti kaihosi muuttopäivän iltana takaisin vanhaan tupaan nukkumaan. Hella oli siirretty uuteen tupaan, ja vanha tupa jäi kylmilleen.

Savinen maa tuotti ongelmia perustuksen teossa. Maaperässä oli noin metrin syvyydessä savinen ja kivinen kerros entistä merenpohjaa. Koska maa rakennuspaikalla oli yhtä alavaa kuin kaikkialla, oli perustuksen viemäröinti ongelma. Salaoja saatiin laskemaan hieman

viemäriin, joka johti vedet normaalisti suolle. Keväisin viemärissä oli jää, ja se teki jääpadon. Vesi nousi putkea pitkin kellariin, ja vessa ei vetänyt. Lämmityksestä huolehtivat hella ja öljykamina. Ilma kiersi aukkoja pitkin huoneesta toiseen. Siivessä on sauna ja yksi huone, josta alun perin piti tehdä leivintupa. Elsan veli Heikki kävi muuraamassa leivinuunin. Laasti ei ollut kovin vahvaa, koska uuni purettiin myöhemmin pois laastin petettyä.

Antti ei jaksanut valmistaa taloa valmiiksi, vaan ulkovuorin laittoivat paikalleen pojat Martti ja Jaakko. Taloon tuli katoksi eloksoitu alumiini. Se ei ainakaan ruostunut. Naulat hankasivat reikiä isommaksi peltiin, ja katto vuoti hieman. Eristys oli seinien välissä purua ja myös yläpohjan eristys oli purua. Alle tuli täysimittainen kellari, tosin liian matala. Betonista oli pulaa, ja sokkeli oli heikko. Pakkanen mursi talvella perustusta. Tallin oviaukko vuoti kylmää. Talo olisi pitänyt rakentaa huomattavasti korkeammalle hiekkapatjan päälle. Nuorimmainen veljes Matti osasi huomioida sen uudessa talossa1990-luvun alussa.

Antin työinto alkoi hiipua 60-luvulla ja huonot ajatukset valtasivat alaa. Henkinen yksinäisyys on rankkaa. 50-luvulla oli ollut vierasta työtä ja tuloja. Koska Kojot pysyivät erillään kyläläisistä, ei ollut edes traktorille urakoita. Metsä oli hakattu, ja oltiin maatalouden tulojen varassa. Viljan viljely ei onnistunut, koska heinäkuun halla vei useimpina vuosina sadon. Karja oli nurmirehun varassa. AIV:n teko oli opettelua. Kunnon säilöä ei ollut. Antista tuntui varmaan, että koko maailma oli häntä vastaan.

Tilanne kulminoitui 1965 kesällä, kun Elsan sisko Helena oli lähdössä lapsien kassa Amerikkaan ja halusi antaa ylimääräistä tavaraa pois. Elsa meni Matin kanssa Etelään Järvenpäähän Helenan kotiin ja Martti tuli sinne autolla. Auto lastattiin täyteen vaatetta ja tavaroita, ja lasti tuotiin Halsualle. Antti ja minä olimme kotimiehinä. Lämmitin meille saunan, ja käytiin saunassa. Antti oli niin sekaisin, että putosi lauteilta, mutta ei loukannut pahemmin. Hän makasi vain sängyssä, eikä käynyt edes syömässä. Antti poltti sängyssä pilliklubia ja poltti reikiä täkkiin. Klubi ei ollut itsestään palavaa, eikä paloa syttynyt. En ymmärtänyt Antin tilaa, ja odotin vain, että äiti tulee etelästä.

Antti makasi tiedottomana makuuhuoneessa, kun Elsa, Martti ja lapset tulivat etelästä. Serkku Pärnäsen Leena oli lähtenyt mukaan Matin kaveriksi. Äiti komensi lapset leikkimökkiin, kun havaitsi tilanteen. Auto tyhjennettiin ja Antti vietiin Vetelin Tunkkarille lääkäriin. Lääkäri totesi potilaan tilan, ja minä olin jostakin syystä ottanut taskuun tyhjän lääkepurkin. Lääkäri totesi, että Antti oli yrittänyt itsemurhaa lääkkeellä. Tulos oli, että lääkäri passitti Antin sairaalaan, ja siirrettäväksi Seinäjoelle Törnävän mielisairaalaan. Sitten en tiedä asiasta muuta, kuin että Elsalla oli vaikeuksia suoriutua sairaalamaksuista. Antti pääsi joskus vuoden päästä käymään kotona koelomalla, mutta hän oli väkivaltainen ja hakkasi Elsaa mustelmille. Sen jälkeen Antti oli hoidossa johonkin 1969 vuoden loppuun Seinäjoella ja siirrettiin Kaustisen kunnalliskodin B-puolelle. Ostin auton keväällä 1970 ja kävin sen jälkeen usein katsomassa Anttia. Hän hyväksyi vain minut. Muut eivät voineet käydä. Elsa oli kuin punainen vaate härälle. Antti oli jääräpää ajatuksissaan. Häneen oli juurtunut pakkomielle, että Elsa kävi vieraissa.

Olin antanut työpaikkani puhelinnumeron Kunnalliskotiin yhteystiedoksi. 1970 13.7. oli soitettu aamulla ja kysytty minua. Soitin takaisin. Hoitaja kertoi, että Antti oli kuollut yöllä. Päivän ohjelma meni sekaisin. Ajoin kotiin ja pysäytin pihapellon kohdalle. Äiti oli multaamassa perunaa. Kuolema ei ollut yllätys, mutta ajankohta yllätti. Emme tienneet mitä tehdä. Ajettiin Vetelin pappilaan kirkkoherra Eero Palolan luokse. Hän tuntui oikealle henkilölle auttamaan. Hän lohdutti ja kertoi, mitä pitää tehdä. Ajoimme sieltä Tunkkarille hautaustoimistoon ja valitsimme arkun. Sovittiin ruumiin hakupäivä ja muodollisuudet. Käytiin Kunnalliskodilla sopimassa päivä, jolloin Antti haetaan. Taisi jäädä sinä päivänä syömättä. Olimme iltapäivällä kotona.

Antin ruumis tuotiin Halsualle Matinnevan tiehaaran kautta ja saatto kävi kiertämässä pihapiirin. Antti kävi viimeisen kerran rakentamassaan pihassa jalat edellä.

Antin kuolinsyyksi tuli vatsasyöpä. Ruumiinavausta ei tarvittu. Hän valitti jo 50-luvun lopulla vatsan toimintaa ja oli sitä mieltä, että hänen vatsassaan oli liian vähän happoa. Toinen oire, josta hän oli valittanut lääkärissä, olivat sydänoireet. Hänellä saattoi olla rytmihäiriöitä. Hän oli saanut lääkkeiksi laimeaa suolahappoa ja punaisia pillereitä. En tiedä niistä, mitä ne olivat. Sydänoireet tulevat helposti stressistä ja ahdistuksesta. En yhtään ihmettele, vaikka hänellä olisi ollut sellaisia oireita. Itsemurha-ajatukset tulevat masennuksesta. Antti oli hiljainen ja sulkeutunut, eikä puhunut toisten kanssa. Hän oli tyypillinen masennuspotilas.

Taudit ovat yleensä periytyviä. Kojoilla on ollut vahva sydän ja keuhkot. Pärnäsillä ne ovat olleet heikot. Vanhan Antin ja Riitan lapset ovat kuolleet tyypillisesti suolistosyöpiin. Pärnäsen puolella on kuoltu sydän- ja verisuonitauteihin tai keuhkojen pettämiseen. Antin kuolinsyy on siinä mielessä luonnollinen.

Hautajaiset olivat heinäkuun lopulla. Ennen niitä Yrjö-setä kävi hyvästelemässä veljensä. Vein hänet Halsuan kirkon ruumishuoneelle ja arkku avattiin. Yrjölle oli tärkeää nähdä veljensä viimeisen kerran. Hautajaiset olivat kirkollinen siunaustilausuus. En muista siitä mitään. Muistan vain, että olin yhtenä luomassa hautaa umpeen ison männyn juurella. Hauta luotiin umpeen ja kukkalaitteet asetettiin sen jälkeen haudalle. Antti lepää suvusta yksin Halsuan kirkkomaassa.

Perikunta säilyi pitkään jakamattomana, ja perunkirjoitus suoritettiin myöhemmin.

Antin tarina päättyi siis 13.7.1970.

Koonnut Jaakko Olavi Kojo Loviisassa 10.7.2023